

ความเห็นส่วนตัว
ของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔

เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๔

วันที่ ๘ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	คณะกรรมการการเลือกตั้ง	ผู้ร้อง
	นายชุมพล จุลใส ที่ ๑	
	นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ที่ ๒	
	นายอิสสระ สมชัย ที่ ๓	
	นายถาวร เสนเนียม ที่ ๔	
	นายณัฐพล ทีปสุวรรณ ที่ ๕	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ร้อง ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ และมาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) เป็นบทบัญญัติว่าด้วยความเป็นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) เป็นบทบัญญัติว่าด้วยบุคคลผู้มีลักษณะที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณีเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔) และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) เป็นบทบัญญัติว่าด้วยบุคคลผู้มีลักษณะที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณีเป็นบุคคลต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล

ในส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) เป็นบทบัญญัติที่มีความมุ่งหมายเพื่อกำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ในกรณีที่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ โดยถือหลักว่าคำพิพากษาของศาลย่อมมีผลใช้บังคับได้จนกว่าศาลสูงจะมีคำพิพากษาเป็นอย่างอื่น ดังนั้น เมื่อศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นจึงควรต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งทันที

ข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และเอกสารประกอบ ปรากฏว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๔ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอาญามีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ หมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ ว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ และมีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๑ จำนวน ๙ ปี ๒๔ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๓ จำนวน ๗ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๕ จำนวน ๖ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ส่วนผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๒ จำนวน ๗ ปี และลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๔ จำนวน ๕ ปี แต่ไม่ได้สั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ในวันดังกล่าว ผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญามีคำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง และออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ส่งตัวผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญาจึงมีหมายปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ในระหว่างอุทธรณ์ ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

ระหว่างการพิจารณาคดี ปรากฏข้อเท็จจริงว่า เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ มีประกาศสภาผู้แทนราษฎรว่า **ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีหนังสือขอลาออกจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔ และให้ผู้มีชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนผู้ถูกร้องที่ ๕**

๑. ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ว่า มูลเหตุอันเป็นที่มาของการกระทำความผิดอาญาของผู้ถูกร้อง มาจากการชุมนุมเพื่อแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเคยรับรองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมดังปรากฏในคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญหลายคำสั่งนั้น

เห็นว่า คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างเป็นกรณีศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณา วินิจฉัยเนื่องจากเป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งไว้ก่อนแล้วว่า การชุมนุมดังกล่าวเป็นการแสดงออกเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอันเป็นสิทธิโดยชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งพนักงานอัยการไม่ควรดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ และมาตรา ๑๑๗ วรรคแรก กับผู้ถูกร้อง โดยเฉพาะการกระทำตามมาตรา ๑๑๖ นั้น ต้องเป็นการกระทำ **“อันมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ”** เมื่อศาลรัฐธรรมนูญ (ไม่ว่าจะเป็นคำสั่งหรือคำวินิจฉัย) เห็นว่าเป็นการกระทำภายใต้รัฐธรรมนูญแล้ว **องค์ประกอบความผิดของมาตรานี้จึงขาดไป** ควรดำเนินการกับการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตราอื่นหรือกฎหมายอื่นใดต่อไป ข้อนี้จึงรับฟังได้

๒. ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ว่า คำสั่งศาลอาญาที่ให้ส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งคำร้อง ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ มาตรา ๑๐๗ มาตรา ๑๐๘ และมาตรา ๑๐๘/๑ และระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๕ การที่ศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา และส่งตัวผู้ถูกร้องไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครในวันที่ ๒๔ - ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จึงไม่ใช่การคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖)

เห็นว่า เหตุสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) บัญญัติให้บุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรณีต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล การที่สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสิ้นสุดลงได้จะต้องมีองค์ประกอบคือ **“ต้องคำพิพากษาให้ถูกจำคุก”** และ **“ถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล”** ซึ่งการถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลต้องเป็นการถูกคุมขังเพื่อบังคับตามคำสั่งของศาลที่มีอำนาจด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มี

ความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสาม ที่บัญญัติว่า การควบคุม หรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

การส่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ของศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ บัญญัติว่า “คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้นั้นต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล ย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ดังนี้ ... (๔) เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้ว แม้อย่างไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลชั้นต้นส่งอนุญาตมิฉะนั้นให้รับส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อส่ง แล้วแต่กรณี”

ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๗ บัญญัติว่า “เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบส่งอย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๘ มาตรา ๑๐๘/๑ มาตรา ๑๐๙ มาตรา ๑๑๐ มาตรา ๑๑๑ มาตรา ๑๑๒ มาตรา ๑๑๓ และมาตรา ๑๑๓/๑

คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวโดยทันที”

นอกจากนั้น ยังมีรายละเอียดตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๗.๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ทำนองเดียวกันด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วและให้ความคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ศาลชั้นต้นจึงมีดุลพินิจส่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แต่หากศาลชั้นต้นจะไม่อนุญาตให้จำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราว ศาลชั้นต้นต้องมีคำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง โดยส่งคำร้องพร้อมสำนวนเพื่อให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่ง การที่ศาลอาญามีคำสั่งในคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ของผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ว่าส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง จึงยังไม่ใช่คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เพราะกรณีของผู้ถูกร้องเข้าเกณฑ์ที่จะต้องปล่อยชั่วคราวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทุกมาตรา รวมทั้งตามระเบียบของศาลยุติธรรมที่กล่าวมาข้างต้นทุกประการจึงไม่มีเหตุที่ศาลจะมีคำสั่งไม่ให้ประกันตัวเลยและศาลชั้นต้นย่อมตระหนักดีอยู่แล้วว่าศาลอุทธรณ์ไม่อาจพิจารณาสั่งในวันนั้นได้ เมื่อเป็นเช่นนี้คำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่งดังกล่าวจึงเป็นเพียงคำสั่งเพื่อขอให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเท่านั้น

ไม่ใช่คำสั่งไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราว เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘/๑ บัญญัติให้ **คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว จะกระทำได้อต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้**

- (๑) ผู้ต้องหา หรือ จำเลย จะหลบหนี
- (๒) ผู้ต้องหา หรือ จำเลย จะไปยุ่งเหยิง กับพยานหลักฐาน
- (๓) ผู้ต้องหา หรือ จำเลย จะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (๔) ผู้ร้องขอประกัน หรือ หลักประกัน ไม่น่าเชื่อถือ
- (๕) การปล่อยชั่วคราว จะเป็นอุปสรรค หรือ ก่อให้เกิดความเสียหาย ต่อ

การสอบสวน ของเจ้าพนักงาน หรือ การดำเนินคดีในศาล

คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงผล และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย และผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว

เนื่องจากข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าผู้ถูกร้องทั้งห้ามีพฤติกรรมตาม (๑) - (๕) เลย ดังนั้น การที่ศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาโดยซึ่งผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จึงเป็นกระบวนการพิจารณาระหว่างรอคำสั่งศาลอุทธรณ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวซึ่งเข้าเกณฑ์ที่จะต้องปล่อยชั่วคราวอยู่แล้ว หากศาลไม่ปล่อยชั่วคราวตามมาตรา ๑๐๘/๑ วรรคท้าย **ต้องแสดงผลด้วย แต่ในคำสั่งดังกล่าวไม่มีการแสดงผลจึงทำให้คำสั่งนั้นไม่ครบถ้วนตามกฎหมาย** เมื่อต่อมาศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวศาลอาญาจึงต้องปล่อยตัวผู้ถูกร้องตามคำสั่งศาลอุทธรณ์ เป็นผลให้การคุมขังผู้ถูกร้องนั้นมิใช่การคุมขังโดยศาลที่มีอำนาจในการสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว อันจะเป็นการคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖)

เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๗๗/๒๕๓๔ ความว่า “จำเลยเป็นพนักงานสอบสวนหน่วยงานหนึ่ง การประกันตัวโจทก์ให้ดำเนินไปอย่างเชื่องช้า เป็นการทำให้การประกันตัวโจทก์ขลุกขลักลำบากไม่สะดวกตามที่ควรจะเป็น เท่ากับไม่อำนวยความสะดวกไม่ชวนขยายกระวีกระวาดแนะนำหาวิธีให้แก่โจทก์ได้ยื่นเรื่องราวโดยเร็วตามหน้าที่จะต้องทำ เป็นการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ผู้ถูกคุมขัง”

ดังนั้น เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าศาลอาญามีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ และออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาโดยซึ่งผู้ถูกร้องที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร แต่เมื่อการถูกคุมขังตามหมายจำคุกเกิดจากคำสั่งซึ่งไม่ครบถ้วนขาดเหตุผลตามกฎหมายจึงเป็นเพียงกระบวนการพิจารณาระหว่างรอคำสั่งศาลอุทธรณ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวเท่านั้นและเมื่อต่อมาได้รับอนุญาต **จึงไม่ใช้การถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร**

ของผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ จึงไม่สิ้นสุดลงเพราะเหตุถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) ข้อโต้แย้งนี้จึงรับฟังได้

ประเด็นต้องพิจารณาต่อไปว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่

๑. ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ว่า เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) บัญญัติให้ยุติสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อควบคุมคุณสมบัติของบุคคลก่อน “วันสมัครรับเลือกตั้ง”

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๐ บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้งและสิ้นสุดลงได้ด้วยเหตุต่าง ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๑ (๑) ถึง (๑๓) เช่น ถึงคราวออกตามอายุสภาผู้แทนราษฎร แม้จะไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม แต่ก็ เป็นบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ไม่อาจตีความเป็นอย่างอื่นได้ หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ตาย ลาออก พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๓ ขาดคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๗ มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ เป็นต้น ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) ตามประเด็นแห่งคดีนี้บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลง **เมื่อเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔) โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ที่บัญญัติให้บุคคลที่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง** ดังนั้น หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) ระหว่างการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสิ้นสุดลงระหว่างการดำรงตำแหน่งได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) มิใช่เป็นเพียงลักษณะต้องห้ามขณะที่ผู้ถูกร้องใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น

๒. ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ว่า คดีที่ศาลมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ต้องเป็นกรณีคดีถึงที่สุด

เห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) บุคคลที่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการกำหนดลักษณะต้องห้ามการใช้สิทธิเลือกตั้งของบุคคล มีการเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา โดยเพิ่มข้อความว่า **“ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่”** แม้ว่าบทบัญญัติดังกล่าว

ของรัฐธรรมนูญจะไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม แต่หลักนิติธรรมในรัฐธรรมนูญย่อมต้องอยู่ในกรอบของบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรของรัฐธรรมนูญนั้น ๆ ไม่อาจตีความให้เป็นอย่างอื่นได้ ดังนั้น เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นย่อมมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยพลันตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) และเข้าลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้นำลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าวมาเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) โดยไม่ต้องรอให้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดเนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากเหตุหมองในการที่จะปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เกียรติและศักดิ์ศรีของสภาผู้แทนราษฎร การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดกระทำความผิดจนศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอันต้องด้วยลักษณะต้องห้ามของบุคคลผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) แล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นย่อมไม่อาจอยู่ในฐานะที่จะไว้วางใจในความสุจริตได้ และไม่สมควรให้เข้ามามีอำนาจในทางการเมืองอื่นอีกด้วย บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีการใช้ถ้อยคำแตกต่างกันแยกได้หลายลักษณะ เช่น กรณีรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๙) ใช้ข้อความว่า “... เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกเพราะกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต...” มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) ใช้ข้อความว่า เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ...” หรือกรณีมาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๑) ใช้ข้อความว่า “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง” ย่อมแสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงได้ด้วยเหตุหลายประการตามบริบทของข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน หากเป็นกรณีคดีอาญาต้องมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แต่ข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) ซึ่งใช้ข้อความว่า “อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” โดยไม่ได้ใช้ข้อความว่า “คำพิพากษาอันถึงที่สุด” บทบัญญัติลายลักษณ์อักษรมีความชัดเจนไม่อาจตีความเป็นอย่างอื่น ย่อมหมายความว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยไม่ต้องให้คดีถึงที่สุดก่อน แม้ข้อความดังกล่าวจะขัดกับ “หลักนิติธรรม” ทัวไปแต่หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญต้องอยู่ภายใต้กรอบแห่งบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรของรัฐธรรมนูญเอง

ดังนั้น เมื่อศาลอาญามีคำพิพากษาให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี จึงเป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า เมื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญแล้ว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งสามสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

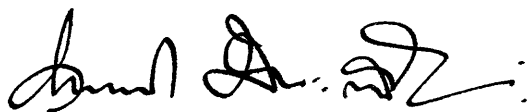
เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณา หากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ... ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง” บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีได้ให้อำนาจแก่ศาลรัฐธรรมนูญที่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่นั้น ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ จึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง นับแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ สิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงคือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่างลง ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องประกาศให้ผู้มีชื่ออยู่ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างลง โดยต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

สำหรับกรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลง เพราะได้ลาออกแล้วนั้น เมื่อมีประกาศสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ให้ผู้มีชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) ในวันดังกล่าวแล้ว จึงทำให้ไม่มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) เพราะเหตุถูกคุมขังโดยหมายของศาล แต่สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) คือถูกศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง คือ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๓ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ และมาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒)

(นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ